

välkända migrationshistorikerna Allan G. Bogue och Robert Ostergren vid University of Wisconsin. I volymens avslutande parti skisserar den svenska litteratursociologen Lars Furuland ett intressant Litteratursociologiskt program för studium av invandrarlitteratur där kvalitativa och kvantitativa metoder integreras. Och pionjären inom den skandinavisk-amerikanska litteraturhistorien, Dorothy Burton Skårdal, pläderar för en mycket angelägen mikrofilmning av bevarade skandinaviska tidningar och tidsskrifter.

*Lars-Göran Tedebrand
Umeå Universitet*

ÅKE BERNSTRÖM: Officerskår i förvandling. Den svenska arméofficerskårens rekrytering, utbildning och tjänstgöringsförhållanden från 1860-talet fram till 1920. Stockholm, Historiska Institutionen, 1988.

Den svenske hær var i midten af det forrige århundrede i alt væsentligt rekrutteret og opstillet som den havde været det siden den militære stormagtsperiode i slutningen af 1600-tallet. Langt hovedparten af infanteriet og rytteriet bestod af »inddelte« regimenter, hvis personel levede på og af de jordbrug, som lokalsamfundet var pålagt at stille til rådighed. Uddannelsen var koncentreret i nogle ugers mønstringsperiode i sommermånederne. Officerskorpset var domineret af adelen. Officerstjenesten var specielt for den unge officer en meget dårlig lønnet deltidsbeskæftigelse. Vilkårerne var lidt bedre ved hærens hvervede dele (primært garderegimenterne, artilleriet, ingeniørenhederne og trænet). I modsætning til andre europæiske landmagter anvendtes de værnepligtige kun som et supplement, hvis samlede uddannelse i midten af århundredet var to gange 14 dage.

50 år senere var situationen anderledes. Ved 1. Verdenskrigs start havde den svenske hær ændret sig til en tidssvarende og forholdsvis stærk værnepligtshær med et professionelt officerskorps, hvis uddannelse i meget høj grad var præjsisk inspireret. Det var sket samtidig med den hurtige teknologiske udvikling, der fandt sted på bl.a. våbenområdet i sidste halvdel af forrige århundrede.

Det lykkes Bernström i sin disputats at dokumentere denne metamorphoses forløb. Hans undersøgelse har to hovedlinier: For det første at fastlægge, hvordan det stadig stigende behov for officerer blev tilgodeset antals- og kvalitetsmæssigt. For det andet undersøger han udviklingen af officerernes uddannelse, herunder om den havde en standard, der svarede til situationen i Frankrig, Østrig og Tyskland.

Undersøgelsen hviler på et omfattende og varieret kildemateriale, der har gjort det muligt for forfatteren at skabe et troværdigt og kvantificeret billede på langt de fleste af undersøgelsens områder. Teksten støttes stadig af skemaer og diagrammer med resultatet af forfatterens sammentællinger.

Undersøgelsen vender næsten alle sten, store som små. Langt hovedparten af de spørgsmål, som den social- og kulturhistorisk inspirerede del af militærhistorien har beskæftiget sig med i de seneste årtier, er her dækket – gennemtygget og gentaget. Så på sin vis er undersøgelsen bred. Man får troværdige svar på, hvilke fordele fødsel og velstand gav i karrieren. Man får et indtryk af

officerskorpsets status og lønvilkår. Evnen til at tiltrække egnede emner til officerskorpset beskrives såvel som den skolemæssige baggrunds betydning for fremmelse. Man får et udmærket billede af udviklingen i officersuddannelserne i perioden og af, hvordan disse uddannelser ligger i forhold til udlandets kvalitetsmæssigt.

Men selvom undersøgelsen på en måde er bred og dækkende, er den på andre meget snæver. Den knytter så at sige ingen forbindelser til den sociale og politiske udvikling, der samtidig fandt sted i det svenske samfund. Kontakterne til verden uden for hæren var jo næppe alene de prøjsiske officersuddannelser og det nævnte par politikere.

Perioden var i øvrigt præget af en stadig udvikling i svensk strategisk tænkning og trusselopfattelse. Denne udvikling var en central del af baggrunden for den intensive professionalisering, som undersøgelsen behandler, men nævnes næsten kun f.s.v.a. de virkninger, den havde på kampmiljøet (man måtte forudse at skulle kæmpe i Nordsverige om vinteren).

Bernstrøms disputats fylder et væsentligt hul i vor viden om den svenske hærs interne udvikling. Det kunne have været gjort på en mere læservenlig og formmæssig gennemarbejdet måde. Og det kunne have været gjort på en måde, der placerede denne udvikling bedre i den ramme, hvori den fandt sted.

Michael H. Clemmesen

HANS CHR. JOHANSEN, *Industriens vækst og vilkår 1870-1973. Dansk industrihistorie efter 1870 I*. Odense Universitetsforlag 1988. 389 s.

Studiet af dansk industrihistorie har fået fornyet interesse efter at forskningsfeltet på det nærmeste i en årrække efter Richard Willerslevs disputats fra 1952 har ligget ret upåagtet hen. Ganske vist igangsatte Forskningsrådet projektet *Industrialismens Bygninger og Boliger* i 1974, men det var fra starten lagt bredt an og skulle især samle sig om begrebet »det industrielle miljø«. Så kom imidlertid Ole Hyltofts disputats i 1984, der igen tog den industrielle udviklings problemer op til drøftelse – her dog i en monografisk undersøgelse af forholdene i hovedstaden, Københavns industrialisering 1840-1914. En miniudgave af denne store bog kan måske ses i Lyngby, hvor Jeppe Tønsberg som en særudgave af *Lyngby-Bogen 1984* udsendte en næsten tilsvarende undersøgelse over den industrielle udvikling i Lyngby, *Industrialiseringen af Lyngby, træk af byens historie 1840-1916*.

I den mellemliggende tid har forskningen dog ikke ligget helt stille, for selv om det ikke er blevet til de store monografier, så er adskillige artikler og afhandlinger om emnet dog bragt i trykken, foruden at andre relevante forskningstemaer er taget op. Her tænkes ikke mindst på begrebet økonomisk vækst, og dermed på Svend Aage Hansens velkendte værk, der udkom i årene 1972-74. Det bragte værdifulde tabeller og beregninger og skabte dermed et konkret grundlag for fornyet forskning.

I 1982 vedtog Carlsbergfondet og Statens Humanistiske Forskningsråd imidlertid at igangsætte et nyt stort projekt til belysning af industriens vækst og udvikling efter 1870. Målet var selvfølgelig at fortsætte Axel Niensens arbejde,